

A large, prominent diamond shape with a pink-to-orange gradient is centered on the page. It is overlaid on a background of smaller, repeating diamond outlines in the same color gradient. The text 'Burgerschap 2025-2029' is centered within the large diamond.

Burgerschap 2025-2029

Voorwoord

Antisemitisme, jodenjacht, pogroms, rellen in Amsterdam en racisme in de ministerraad, zomaar wat termen die de afgelopen weken het nieuws domineerden en waar je als jongere, opgroeiend in Amsterdam, direct mee te maken had. Nieuws waar je als school, gevestigd in het midden van Amsterdam, niet om heen kon. Berichten waar je als mentor of docent met een klas vol kinderen met een migratieachtergrond, veelal Islamitisch, veelal Marokkaans wel aandacht aan moest besteden. Hoe voelen die leerlingen zich als de minister-president vindt dat zij niet goed geïntegreerd zijn? Wanneer bedreigd wordt met het afpakken van hun Nederlandse paspoort wanneer je zich misdragen? Hoe geef je uiting aan je gevoelens? Waar zijn zulke zaken bespreekbaar in een veilige omgeving?

Bovenstaande laat zien dat burgerschap meer dan ooit een plaats moet hebben in het Nederlandse onderwijs.

Volgens de aangescherpte wet op burgerschap (2021) is de school dé aangewezen plek waar kinderen op een veilige manier hun burgerschapsvaardigheden met elkaar kunnen oefenen. Als een logisch gevolg van deze constatering zijn scholen in het PO en VO sinds het schooljaar 2021-2022 verplicht om hun burgerschapsonderwijs doelgericht en samenhangend aan te bieden, in lijn met de visie die de school op burgerschap heeft. En om deze doelgerichtheid en samenhang te borgen, dient iedere school een 'beleidsplan burgerschap' op te stellen.

De medewerkers van het Huygens College onderschrijven het belang van goed burgerschapsonderwijs. Zowel in de missie en visie van de school, als in het daadwerkelijke onderwijs, is er ruim aandacht voor burgerschap. Er gebeurt veel. De inspectie onderschreef dit ook na hun bezoek aan de school in november 2024. Echter, de inspectie miste samenhang tussen alle verschillende activiteiten en constateerde dat daardoor de doelgerichtheid van het burgerschapsonderwijs op school, deels, verloren ging.

De school heeft deze feedback opgepakt en besloten het burgerschapsonderwijs van de grond af opnieuw op te bouwen.

In het nu volgende plan worden de gemaakte keuzes verantwoord en toegelicht én wordt een blik geworpen op de toekomst.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Doelen burgerschapsonderwijs vanuit de overheid	4
2. Schoolklimaat, kernwaarden en de missie en visie van de school	4
3. Beleid school met betrekking tot burgerschapsonderwijs.....	6
4. Aanpak, planning en de toekomst	7
5. Organisatie (draagvlak, leiderschap, rollen/taken, professionalisering)	12
6. Stakeholders	14
7. Hoe nu verder?	15
Bijlage 1: Burgerschapskaart Huygens College	17
Bijlage 2: Voorbeelden van de gegeven toelichting bij de priorisering van de basiswaarden door het personeel van de school	19
Bijlage 3: Poster VO Raad 'Burgerschap kun je leren!'. Waaraan valt te denken bij burgerschapsonderwijs? ..	21

1. Doelen burgerschapsonderwijs vanuit de overheid

“Hoofddoelen van het onderwijs zijn kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming.

Burgerschapsonderwijs draagt bij aan al deze hoofddoelen.

Voor burgerschapsonderwijs is het belangrijk dat leerlingen kennis hebben van en inzicht krijgen in onze diverse samenleving, de werking van onze democratische rechtsstaat en hun rol daarin.

Ook bij het aansluiten op verschillende vormen van vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt (kwalificatie) is burgerschap een belangrijk aandachtspunt.

Persoonsvorming en reflectie op de eigen identiteit is essentieel voor burgerschap: om betekenis te geven aan de wereld om hen heen en aan hun eigen rol daarin, moeten leerlingen zich bewust worden van wie ze zijn of willen worden en hoe ze zich tot een ander en het andere willen verhouden.

Socialisatie komt in de context van burgerschap neer op het inwijden van leerlingen in een democratische cultuur en het stimuleren van een humane en vreedzame houding ten opzichte van anderen en de wereld om hen heen. Daar hoort individuele vrijheid bij, begrensd door de vrijheid van de ander en door de mogelijkheden van de leerling. De spanning die zich hier aandient tussen individuele vrijheid en sociale normen is niet op te heffen: zowel autonomie als het vormgeven aan inclusie en sociale cohesie vanuit gedeelde waarden zijn tegelijkertijd doelen van het (burgerschaps)onderwijs.

Studie van de vormen en de normen van de democratische rechtsstaat, het gesprek over sociale en maatschappelijke verschijnselen en problemen en de persoonlijke ervaring daarvan maken van burgerschapsvorming een zo open mogelijk, kritisch-reflectief proces.”

(Ontwikkelgroep Burgerschap van Curriculum.nu, 2019)

In het nu volgende stuk zal duidelijk worden dat in de kernwaarden die het Huygens College poogt uit te dragen, als ook in de missie en visie van de school, bovenstaande doelen in sterke mate aanwezig zijn.

2. Schoolklimaat, kernwaarden en de missie en visie van de school

Het Huygens College is een kleine vmbo-school midden in Amsterdam met ongeveer 400 leerlingen. De leerlingen zijn afkomstig uit de hele stad, maar het merendeel komt uit de wijk Nieuw-West. Het gros van de leerlingen heeft een migratieachtergrond.

De school biedt in de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg de profielen Economie & Ondernemen (E&O) en Media, Vormgeving en ICT (MVI) aan.

In de theoretische leerweg wordt naast het profiel Economie ook het profiel Zorg & Welzijn aangeboden. MVI kan als keuzevak worden gekozen in de theoretische leerweg.

De leerlingen krijgen les in klassen van gemiddeld 18-20 leerlingen. Er is bewust voor relatief kleine klassen gekozen zodat alle leerlingen de aandacht krijgen die zij verdienen en de kans hebben om te klimmen op de schoolladder.

Dit laatste sluit ook goed aan bij de filosofie van de Transformatieve school waarmee het Huygens College werkt. Deze filosofie is ontwikkeld door socioloog Iliass El Hadioui. De kern van de Transformatieve School gaat uit van een duidelijk normatief kader en hoge verwachtingen van alle leerlingen. De school ziet een veilig leer- en leefklimaat als een van de belangrijkste voorwaarden om tot leren te komen.

Omdat het Huygens College zich in midden in Amsterdam bevindt zou het jammer zijn om geen gebruik te maken van de omgeving. In diverse projecten werkt de school samen met de buurt of zet zij zich in voor de buurt(bewoners). Zo komen de leerlingen in aanraking met de diverse bevolking die de stad zo kenmerkt.

Ook wordt er in het onderwijsaanbod veel aandacht besteed aan diverse projecten op het gebied van sociale vaardigheden (kinderen moeten zich vrij voelen om te zijn wie zij willen zijn en tegen pesten wordt hard opgetreden), spelen sport en kunsteducatie een belangrijke rol en wil het Huygens College een gezonde school zijn. Leerlingen worden gestimuleerd een actieve en gezonde leefstijl te ontwikkelen. Maar in dit kader worden ook thema's behandeld die te maken hebben met sociale veiligheid, seksualiteit en mediawijsheid.

Het Huygens College heeft een viertal kernwaarden die zij uitdraagt, te weten: ambitie, respect, verantwoordelijkheid en verbondenheid.

Hoewel de kernwaarde 'ambitie' zich met name richt op het cognitieve vlak; de leerstof van de verschillen schoolvakken, zijn de overige drie kernwaarden erop gericht onze leerlingen op te voeden tot volwaardiger burgers die een positieve bijdrage kunnen leveren aan onze pluriforme en diverse samenleving.

Deze vier kernwaarden vormen het uitgangspunt van de missie van de school.

De missie van het Huygens College is als volgt:

“Door het stimuleren van een actieve, meedenkende en lerende houding, leren onze leerlingen vaardigheden en kennis toe te passen op (actuele) maatschappelijke en/of beroepsmatige problemen waardoor zij zich vormen tot sociale en kritische burgers en professionals die van meerwaarde zijn in hun latere beroep.”

Deze missie sluit nauw aan bij de acht basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de nieuwe kerndoelen, zoals eerder genoemd in het voorwoord.

Het Huygens College wil *“aanrekkelijk onderwijs aanbieden en leerlingen boeien door een op hun afgestemd didactisch- en pedagogisch programma, gebaseerd op de uitgangspunten van de Amerikaanse wetenschapper, filosoof en pedagoog John Dewey.*

Een school moet zoveel mogelijk aansluiten bij de behoeftes en interesses van alle leerlingen. Leren, leer je vooral door te doen, op onderzoek te gaan, het leren te evalueren en te monitoren en door probleemoplossend te leren denken”, aldus de visie van de school.

Leren is volgens Dewey een sociaal proces van ervaring, interactie en participatie. Onderwijs en actief burgerschap zijn daarom onlosmakelijk met elkaar verbonden.

“Education is not preparation for life. Education is life itself.”

3. Beleid school met betrekking tot burgerschapsonderwijs

Goed burgerschapsonderwijs vraagt een intentionele en gerichte aanpak. Uit onderzoek van de Inspectie van Onderwijs blijkt dat veel scholen (les)activiteiten hebben die burgerschapscompetenties bevorderen, maar dat dit weinig planmatig gebeurt. Ook het Huygens College maakte zich hier ‘schuldig’ aan. Er gebeurde binnen de school veel op het gebied van burgerschap, maar er was geen sprake van een doorlopende leerlijn met leerdoelen voor alle leerjaren. Ook was er niet onderzocht welk van de acht democratische waarden nu echt relevant waren voor onze school, waardoor alles werd aangeboden, maar te weinig samenhangend en daardoor onvoldoende doelgericht.

Er is daarom voor gekozen om het burgerschapsonderwijs vanaf de grond af aan opnieuw op te bouwen. Daarbij zijn de acht basiswaarden van de democratische rechtsstaat uit de wet als uitgangspunt genomen, alsmede de nieuw geformuleerde kerndoelen op burgerschap.

De acht basiswaarden van de democratische rechtsstaat:

1. vrijheid van meningsuiting
2. gelijkwaardigheid
3. begrip voor anderen
4. verdraagzaamheid
5. autonomie
6. verantwoordelijkheidsbesef
7. het afwijzen van onverdraagzaamheid en discriminatie
8. de cultuur in de school in overeenstemming met deze waarden

De nieuwe kerndoelen burgerschap

- A. Schoolcultuur
- B. Diversiteit
- C. Democratische waarden
- D. Maatschappelijke betrokkenheid
- E. Democratische betrokkenheid
- F. Maatschappelijke vraagstukken

4. Aanpak, planning en de toekomst

In november 2023 constateerde de inspectie dat het burgerschapsonderwijs op het Huygens veelomvattend, maar tegelijkertijd ook te weinig samenhangend en doelgericht was. Het gevolg was een herstelopdracht.

In de tweede helft van het schooljaar 23/24 is er door de school nagedacht welke stappen gezet moesten worden om te voldoen aan de herstelopdracht. Maar ook is er nagedacht hoe te komen tot een voor docenten en leerlingen werkbaar document. Immers, wij vinden het als school belangrijk om betekenisvol onderwijs te geven en burgerschapsonderwijs past daar naadloos bij. Het opnieuw vormgeven van burgerschap is dus niet iets wat wij alleen doen voor de inspectie. Nee, wij wilden een helder en bruikbaar document creëren dat leeft in de school.

De ontwikkeling van het nieuwe burgerschapsonderwijs is verdeeld in een aantal stappen:

Stappen	Inhoud	Wanneer
Stap 0	Opstellen van een plan van actie 'Hervorming burgerschapsonderwijs Huygens College' + vorming ontwikkelgroep 'burgerschap'.	Na mei-vakantie 2024
Stap 1	Het Huygens team (OP + OOP) bepaald welke 'burgerschapswaarden' prioriteit krijgen	Voor zomer-vakantie 2024
Stap 2	De 3 tot 5 hoogst scorende burgerschapswaarden vormen de basis van het burgerschapsonderwijs op onze school.	Voor zomer-vakantie 2024
Stap 3	De werkgroep 'burgerschap' formuleert bij de 3 tot 5 hoogst scorende burgerschapswaarden leerdoelen voor jaar 1 tm 4.	Voor herfst-vakantie 2024
Stap 4	De secties verdelen reeds bestaande activiteiten over de leerdoelen en geven tevens aan, aan welk kerndoel met de activiteit gewerkt wordt.	Eerste helft november 2024
Stap 5	De werkgroep 'burgerschap' brengt in kaart bij welke leerdoelen 'extra' activiteiten moeten worden ontwikkeld en zet bij de secties	Tweede helft

	de vraag uit welke sectie(s) hier invulling aan wil(len) en kan/kunnen geven.	november 2024
Stap 6	Het burgerschapsbeleidsplan wordt geschreven.	Voor de kerstvakantie 2024
Stap 7	De burgerschapskaart wordt gemaakt en ter goedkeuring aan het MT en personeel voorgelegd.	Voor de kerstvakantie 2024
Stap 8	De burgerschapskaart wordt op verschillende plaatsen in de school opgehangen zodat deze zichtbaar is voor leerlingen en personeel.	Januari 2025
Stap 9	In de school wordt gewerkt met behulp van de burgerschapskaart gewerkt aan de basiswaarden, leerdoelen en kerndoelen 'burgerschap'.	Vanaf februari 2025
Stap 10	a) Ontwikkelen curriculaire of buiten-curriculaire activiteiten bij leerdoelen die nu onvoldoende of niet afgedekt zijn b) Onderzoeken toevoeging 'burgerschapsuur' aan de lessentabel c) Nadenken over koppeling 'drie functies onderwijs' aan onderwijs in burgerschap/ de burgerschapskaart.	Vanaf februari 2025

Toelichting bij het stappenplan

Op een studiedag in mei 2024 is er door de ontwikkelgroep 'burgerschap' een enquête uitgezet onder het gehele personeel van de school met de volgende twee vragen:

- 1) Welke prioriteit ken je toe aan ieder van de 8 basiswaarden van de democratische rechtstaat op een schaal van 1 tm 5;
- 2) Ligt je keuze voor het cijfer per basiswaarde toe.

Met prioriteit werd hier bedoeld a) burgerschapswaarden die het minst sterk bij onze leerling populatie ontwikkeld zijn of b) burgerschapswaarden die wij voor hun functioneren van onze leerlingen het belangrijkste achten.

Waarden die bij onze leerlingen in onvoldoende mate ontwikkeld zijn of die het personeel juist belangrijk acht voor het functioneren van onze leerlingen in de maatschappij, kregen een cijfer 5. Waarden die bij onze leerlingen sterk ontwikkeld zijn of die het personeel minder belangrijk acht voor het functioneren van onze leerlingen in de maatschappij, kregen een cijfer 1.

Collega's die tijdens de studiedag afwezig waren hebben dezelfde dag een mail ontvangen met het verzoek de enquête alsnog voor het einde van de week in te vullen.

In totaal hebben 42 collega's de enquête ingevuld, wat heeft geleid tot de volgende uitkomst:

Vrijheid van meningsuiting	4.17
Autonomie	4.10
Gelijkwaardigheid	4.43
Afwijzen van discriminatie	4.62
Verdraagzaamheid	4.46
Verantwoordelijkheidsbesef	4.46
Begrip voor anderen	4.49
Afwijzen van onverdraagzaamheid	4.08

De medewerkers is tevens gevraagd hun keuze van het cijfer te onderbouwen. Voorbeelden van gegeven argumenten/ onderbouwing bij deze waarden zijn in dit document opgenomen als bijlage. Zie bijlage 2.

Op basis van de priorisering en de argumentatie is gekozen om ons burgerschapsonderwijs toe te spitsen op de volgende vijf basiswaarden:

1. Gelijkwaardigheid
2. Afwijzen van discriminatie
3. Verdraagzaamheid
4. Verantwoordelijkheidsbesef
5. Begrip voor anderen

In de periode voor en net na de herfstvakantie is de ontwikkelgroep 'burgerschap' driemaal bijeengekomen. Tijdens deze bijeenkomsten zijn, voor leerjaar 1 tm 4, leerdoelen geformuleerd bij de vijf gekozen basiswaarden. Hierbij is gelet op consistentie en opbouw in moeilijkheidsgraad. Kortom: er is gelet op doelgerichtheid en samenhang. Tevens zijn de basiswaarden en leerdoelen gehangen aan de nieuwe, definitieve concept kerndoelen 'burgerschap'. Zie voor deze kerndoelen figuur 1.

Figuur 1: Nieuwe, definitieve concept kerndoelen 'burgerschap'

Domein	Kerndoel po	Kerndoel onderbouw vo
A. Schoolcultuur	1. Schoolcultuur	1. Schoolcultuur
B. Samenleving en democratie	2. Diversiteit	2. Diversiteit
	3. Democratische waarden	3. Democratische waarden
	4. Maatschappelijke betrokkenheid	4. Maatschappelijke betrokkenheid
C. Maatschappelijke vraagstukken	5. Democratische betrokkenheid	5. Democratische betrokkenheid
	6. Maatschappelijke vraagstukken	6. Maatschappelijke vraagstukken

Na het vaststellen van de leerdoelen is bij de secties de vraag uitgezet om de in het curriculum genoemde activiteiten die te maken hebben met burgerschap, aan de nieuwe leerdoelen te koppelen. Buiten-curriculaire activiteiten (zoals projecten vanuit het zorgteam) zijn door de ontwikkelgroep zelf aan de leerdoelen gekoppeld.

Deze stap leverde de ontwikkelgroep inzicht op wat betreft de vraag in hoeverre alle leerdoelen binnen het huidige onderwijsprogramma gedekt zijn en mogelijk oververtegenwoordigd zijn en waar nog activiteiten ontwikkeld moeten worden.

Hoewel de ontwikkelgroep er rekening mee heeft gehouden dat mogelijk niet alle leerdoelen in voldoende mate gedekt zouden zijn met activiteiten, is toch besloten de burgerschapskaart per februari 2025 in gebruik te nemen. In de wetenschap dat er binnen de school veel gebeurt op het gebied van burgerschap heeft de ontwikkelgroep er voor gekozen de burgerschapskaart in het vervolg van het schooljaar 'uit te proberen' onder personeel en leerlingen zodat deze aan het einde van het schooljaar geëvalueerd kan worden. Tevens heeft het personeel dan voldoende tijd om voor de start van schooljaar 25/26 inhoudelijk goede en betekenisvolle opdrachten te bedenken bij de leerdoelen die nu nog onvoldoende geborgd worden.

De huidige burgerschapskaart is als bijlage opgenomen in dit document. Zie bijlage 1.

De toekomst

Ondanks dat de ontwikkelgroep burgerschap de burgerschapskaart als een mooie, eerste stap ziet naar samenhangend en doelgericht burgerschapsonderwijs en de kaart nog niet volledig af is, rijkt de ambitie verder.

In schooljaar 25/26 wil de groep graag de mogelijkheid onderzoeken om de leerdoelen en bijbehorende activiteiten te koppelen aan de drie functies van onderwijs, te weten persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie. Immers...

Onderwijs werkt altijd in op de persoon. Wanneer leerlingen leren de wereld op een andere manier te bekijken, te bevragen en kennis hierover te ontwikkelen, ontdekken ze inherent hieraan ook nieuwe aspecten over zichzelf. Ze ontwikkelen zelfkennis. Goed burgerschap begint bij het kijken naar jezelf, weten wie je bent, weten hoe je handelt in bepaalde situaties en kennis hebben van je achtergrond, je eigen identiteit.

Vanuit deze zelfkennis kan het proces van socialisatie beginnen. Binnen het onderwijs leren kinderen en jongeren de tradities en praktijken van de samenleving en worden zij in deze samenleving ingewijd. Te denken valt aan socialisatie in een bepaalde beroepspraktijk, maar ook in de democratische cultuur. Of veel kleiner: hoe functioneer jij in een groep, hoe ga je om met groepsdruk en wat is jouw rol en plaats in de groep? Hoe zien anderen jou en hoe ga

je eigenlijk met elkaar om? Termen als acceptatie, gelijkwaardigheid en sociale vaardigheden komen dan bij burgerschap om de hoek kijken.

Maar onderwijs helpt kinderen en jongeren natuurlijk ook kennis, vaardigheden en houdingen te verwerven die hen kwalificeren om iets te doen. Soms is dit heel specifiek; je leert zaken om een beroep te kunnen uitoefenen. Maar een andere keer is hetgeen je leert algemener van aard en leer je bijvoorbeeld om in een complexe, multiculturele samenleving te kunnen leven.

Het idee van de ontwikkelgroep is om in leerjaar 1 de nadruk te leggen op persoonsvorming, in leerjaar 2-3 op socialisatie en in leerjaar 3-4, met oog op de keuze van een vervolgopleiding, op kwalificatie.

Het bovenstaande vraagt om een veilige sfeer waarin onderling vertrouwen de boventoon voert. Maar dit doet de vraag rijzen of burgerschap in iedere les aangeboden kan en moet worden.

Op dit moment vindt burgerschap op het Huygens College binnen ieder vak plaats. De ontwikkelgroep vindt dit iets positiefs en wil dit ook behouden. Burgerschap wordt hierdoor iets van de hele school en het belang van het vak is voor de leerlingen op deze manier heel duidelijk.

Echter, de ontwikkelgroep pleit met name in de onderbouw, waar maatschappijleer nog geen onderdeel van het curriculum is, ook voor een apart 'burgerschapsuur' gegeven door de mentor. De mentor kent de leerlingen door en door en volgt dezelfde groep leerlingen 2 jaar lang. Gevoelige onderwerpen kunnen hier zodoende in een veilige sfeer (na-)besproken worden. Dit aparte burgerschapsuur zou, in de ogen van de ontwikkelgroep, een logisch vervolg of uitbouw zijn van het mentorprogramma 'JOIN us', dat nu in leerjaar 1 gedraaid wordt. Zie kader.

Join Us

JOIN us is een programma dat pesten op school wil verminderen door de nadruk te leggen op het vergroten van de saamhorigheid. Het programma bestaat uit tien lessen, die inspelen op de groepsdynamica. De verschillende fases die een groep doorlopen zijn: forming, storming, norming, preforming, adjourning. De lessen worden geleidelijk aan steeds intensiever en uitdagender. Van de leerlingen wordt op sociaal en emotioneel vlak dus steeds meer gevraagd. Hierdoor wordt het persoonlijk contact tussen leerlingen vergroot en zullen zij een hechtere groep vormen.

Na de JOIN us-lessen:

- is de saamhorigheid tussen de leerlingen vergroot;
- zijn de leerlingen zich bewust van de gevolgen van pesten;
- heerst er een veilig klimaat in de klas;
- gaan leerlingen met meer plezier naar school.

(<https://join-us.nl/join-us/>)

Tot slot constateert de ontwikkelgroep dat burgerschap in bijna ieder vak en in ieder leerjaar terugkomt in een veelheid aan activiteiten. Nogmaals: de groep ziet dit zeer zeker als iets positiefs: burgerschap leeft binnen de school.

Echter, de ontwikkelgroep constateert ook dat er hier en daar overlap in de activiteiten zit en het programma dus effectiever kan. Daarnaast is zij bang dat te veel versnippering van het programma de gecreëerde en gewenste samenhang juist weer teniet doet.

Volgend schooljaar zal de ontwikkelgroep daarom nogmaals een frisse, kritische blik werpen op de burgerschapskaart, eventuele dubbellingen opsporen en met de betrokken secties om tafel gaan zitten om te kijken of en hoe deze activiteiten samengevoegd kunnen worden.

5. Organisatie (draagvlak, leiderschap, rollen/taken, professionalisering)

Het Huygens College vindt het belangrijk dat het burgerschapsonderwijs door iedereen binnen de school gedragen wordt. Immers: burgerschap beperkt zich in de verste verte niet tot de muren van het klaslokaal. Het onderwijs hierin moet dus iets van de hele school zijn. De medewerkers hebben daarom met elkaar bepaald welke basiswaarden als uitgangspunt voor het onderwijs in burgerschap moesten dienen.

Een belangrijke groep binnen de school is niet gekend in de keuze voor de basiswaarden: de leerlingen. Dit is bewust gedaan omdat de basiswaarden, naar de mening van de ontwikkelgroep burgerschap, voor leerlingen te veel op elkaar lijken/ op dit moment voor hen te weinig onderscheidend zijn. Echter is het in de toekomst, wanneer met de nieuwe burgerschapskaart gewerkt is, wel de bedoeling deze met de leerlingen te evalueren. Deze evaluatie kan plaats vinden tijdens de zogeheten 'leerlingconsultatie' (3 jaarlijkse gesprekken tussen de schoolleiding en een wisselende groep leerlingen over allerhande schoolse zaken) en de bijeenkomsten van de leerlingenraad (momenteel organiseert deze voornamelijk activiteiten voor leerlingen, maar de school wil graag dat de leerlingenraad ook over schoolinhoudelijke zaken gaat meedenken en -praten).

Binnen de schoolmuren zijn in het kader van het traject 'Transformatieve School' al eerder gemeenschappelijke (gedrags)regels afgesproken die ook door iedereen worden gedragen.

Inmiddels is de ontwikkelgroep burgerschap al een aantal keren ter sprake gekomen. Deze is door de schoolleiding belast met het uiteenzetten van de koers en de aansturing van het burgerschapsonderwijs. In figuur 2 is te zien wie er zitting hebben in deze ontwikkelgroep.

Figuur 2: Leden ontwikkelgroep 'Burgerschap'	
Naam	Functie
Alet Wouda	Docent kunsteducatie
Lucienne Kandel	Docent Engels
Mohammed Sedouki	Docent Economie
Ilham Bouchta*	Docent Maatschappijleer
Corinne Roep	Docent Aardrijkskunde en Geschiedenis
Didi Ilaria	Conciërge

*Voorzitter van de ontwikkelgroep

De voorzitter van de ontwikkelgroep heeft ten tijde van het ontwikkeltraject tweemaal per periode een terugkoppeling met de schoolleiding. Namens de schoolleiding treden de directrice en de coördinator onderwijs, kwaliteit en innovatie hierbij op als gesprekspartners. Laatst genoemde houdt tijdens deze gesprekken in de gaten of het burgerschapsonderwijs de visie van de school onderschrijft en doelgericht en samenhangend is.

Wanneer het ontwikkeltraject is afgerond en de school de burgerschapskaart in gebruik neemt, zal de voorzitter van de ontwikkelgroep tweemaal per jaar het gesprek voeren met de schoolleiding. Net als voor de verschillende secties geldt, zal dit gesprek aan het begin en halverwege het schooljaar zijn en zullen de behaalde resultaten en ambities het uitgangspunt vormen. In de school zijn deze gesprekken bekend als de sectie-ambitiesgesprekken. Tijdens deze gesprekken is er tevens aandacht voor de mate waarin het burgerschapsonderwijs praktisch is vormgegeven. Immers: op het Huygens College leren leerlingen door te doen.

Alle medewerkers op het Huygens College hebben een persoonlijk scholingsbudget. Mochten leden van de ontwikkelgroep scholing in burgerschap noodzakelijk vinden, dan kunnen zij dit aangeven bij de schoolleiding en hun persoonlijke budget hiervoor gebruiken. Op dit moment ziet de schoolleiding geen noodzaak om zelf scholing te initiëren, te meer daar de school op het gebied van burgerschapsonderwijs ondersteuning krijgt van het ministerie van OCW in de vorm van een senior onderwijscoördinator masterplan basisvaardigheden burgerschap.

6. Stakeholders

Bij onderwijs in burgerschap spelen diverse stakeholders een rol. Allen dragen bij aan het vormgeven, uitvoeren en ondersteunen van burgerschapsonderwijs bij ons op school. Hieronder volgt een uiteenzetting van de verschillende stakeholders, hun belang en hun rol in ons burgerschapsonderwijs.

1. Leerlingen

Belang: Ze zijn de centrale doelgroep van het onderwijs. Hun behoeften, interesses en persoonlijke ontwikkeling staan centraal. Het is de ambitie van de school om hen a) te laten denken over, b) een onderbouwd, doordacht standpunt te laten innemen over en c) met elkaar en anders denkenden in gesprek te gaan over thema's die spelen in de samenleving.

Rol: Actieve deelname, reflectie op eigen gedrag en bijdrage aan een inclusieve schoolgemeenschap en maatschappij.

2. Ouders/Verzorgers

Belang: Ze hebben invloed op de waarden, normen en burgerschapsvorming van hun kinderen. Het Huygens College is zich ervan bewust dat er nog veel te winnen is in het contact met ouders, aangaande het onderwerp burgerschap.

Rol: Samenwerken met de school, ondersteunen van het leerproces thuis en betrokken zijn bij schoolactiviteiten rondom burgerschap.

3. Leraren

Belang: Leraren zijn de directe begeleiders van leerlingen in het leerproces.

Rol: Lesgeven, waarden en normen overbrengen, een veilige leeromgeving creëren en als rolmodel optreden.

4. Schoolleiding en Beleidsmakers binnen de school

Belang: Zij stellen het beleid en de visie op burgerschapsonderwijs vast en faciliteren de uitvoering daarvan.

Rol: Zorgdragen voor een heldere visie, het beschikbaar stellen van middelen en het ondersteunen van leraren.

5. Gemeenschappen en Lokale Organisaties

Belang: Lokale gemeenschappen dragen bij aan praktische en realistische toepassingen van burgerschap. Gezien de locatie van de school wordt door de schoolleiding gestuurd op actieve samenwerking met ondernemers en instanties in de omgeving van de school.

Rol: Aanbieden van projecten, gastlessen, vrijwilligerswerk en samenwerking met scholen.

6. Overheid

Belang: Het wettelijk vaststellen en monitoren van burgerschapsonderwijs in scholen. Het Huygens College wordt bij de vormgeving van het burgerschapsonderwijs ondersteunt door

een senior onderwijscoördinator masterplan basisvaardigheden burgerschap van het ministerie van OCW.

Rol: Beleidsvorming, financiering en toezicht houden (bijv. via de Inspectie van het Onderwijs).

7. Media

Belang: Beïnvloeden de percepties en informatievoorziening over maatschappelijke kwesties. Het Huygens College is zich bewust van de, veelal, eenzijdige informatievergaring door de leerlingen via sociale media en het gevaar daarvan. De school ziet het als haar taak om de leerlingen in contact te brengen met verschillende opvattingen en standpunten middels een diverser media-aanbod.

Rol: Aanbieden van actuele en relevante thema's die kunnen worden verwerkt in lessen over burgerschap.

8. Politieke en Sociale Groeperingen

Belang: Zij beïnvloeden het maatschappelijke debat rondom burgerschap en onderwijsthema's.

Rol: Zorgen voor discussie en bewustwording rond maatschappelijke onderwerpen.

9. Kennis- en Onderwijsinstellingen

Belang: Ondersteunen van scholen met materialen, training en onderzoek. Het Huygens College heeft er voor gekozen om eigen lesmateriaal te gebruiken voor het onderwijs in burgerschap. Onderzoek op het gebied van burgerschap wordt actief gevolgd door de ontwikkelgroep en schoolleiding.

Rol: Ontwikkeling van methoden, lesmateriaal en professionele ontwikkeling van docenten.

10. Inspectie van het Onderwijs

Belang: Zorgen dat scholen voldoen aan de wettelijke eisen voor burgerschapsonderwijs.

Rol: Toezicht houden, adviseren en kwaliteit bewaken.

De samenwerking en afstemming tussen deze stakeholders is essentieel om effectief burgerschapsonderwijs vorm te geven en ervoor te zorgen dat het aansluit bij de maatschappelijke realiteit.

7. Hoe nu verder?

De afgelopen maanden is er op de school hard gewerkt om een mooi, doelgericht, samenhangend en met name betekenisvol burgerschapsprogramma neer te zetten.

De periode van februari tot aan de zomervakantie zal gebruikt worden om het programma uit te proberen in de praktijk en te evalueren. Tevens zal deze periode gebruikt worden om

- a) na te denken of en op welke wijze de drie kernfuncties van het onderwijs in het programma verwerkt kunnen worden;
- b) activiteiten met een grote mate van overlap samen te voegen tot 1 activiteit waardoor het programma nog concreter, overzichtelijker en samenhangender wordt;
- c) na te denken over de vraag hoe de rol van ouders bij het burgerschapsonderwijs versterkt kan worden;
- d) de mogelijkheid en de wens om een apart burgerschapsuur aan het curriculum toe te voegen te onderzoeken;
- e) bij de leerlingen de vraag uit te zetten hoe zij het onderwijs in burgerschap ervaren en waar zij behoefte aan hebben, zodat ook dit mee kan worden genomen in een verdere verfijning van het burgerschapsonderwijs.

De school realiseert zich terdege dat gezien haar locatie en haar populatie, het burgerschapsprogramma nooit af zal zijn. Zij waakt ervoor om het programma te 'dicht te timmeren', zodat er ruimte blijft om in te spelen op actuele gebeurtenissen.

De school ervaart dit zeer zeker niet als een last, maar ziet dit juist als een pre, want alleen op deze manier kan onderwijs blijvend betekenisvol zijn!

Bijlage 1: Burgerschapskaart Huygens College

Burgerschapskaart

zo werken wij aan goed burgerschap

Pijler 1: Gelijkwaardigheid

We werken aan de kerndoelen: diversiteit, democratische waarden en maatschappelijke vraagstukken.

We leren...

- Jaar 1**
*uit te leggen wat gelijkwaardigheid betekent en voorbeelden te geven van getijke rechten en plichten in het dagelijks leven.
- Jaar 2**
*uit te leggen hoe gelijkwaardigheid zich manifesteert in verschillende maatschappelijke contexten (zoals werk, onderwijs, politiek) en voorbeelden te geven van situaties waarin rechten en plichten ongelijk verdeeld zijn, inclusief mogelijke gevolgen.
- Jaar 3**
*te onderzoeken hoe wetten, regels en sociale structuren gelijkwaardigheid bevorderen of belemmeren. We kunnen voorbeelden geven van hoe ongelijkheid zich uit in maatschappelijke systemen, zoals toegang tot werk, onderwijs, en gezondheidszorg, en bespreken hoe beleid hierin verandering kan brengen.
- Jaar 4**
*te analyseren hoe gelijkheid en ongelijkheid zich ontwikkelen in internationale contexten met betrekking tot mensenrechten, economische gelijkheid, en sociale rechtvaardigheid, en we kunnen verbanden leggen tussen ongelijkheid en sociale problemen zoals armoede en discriminatie.

Dat doen we door...

- Leren teams maken -> de leerlingen maken teams zonder uitsluiting. Bijvoorbeeld teams maken op basis van eigenschappen: geboortemaand, favoriete kleur, etc.
- Mindmap Equality maken -> leerlingen maken een mindmap in het Engels over het thema "Equality". Ze vullen woorden aan zoals "rules", "respect", en "teamwork" met voorbeelden uit hun eigen leven.
- Langdradig -> leerlingen leren kritisch te kijken naar informatie en hoe deze gepresenteerd wordt door het bespreken en behandelen van misleidende diagrammen.
- Roleplay 'Situaties van ongelijkheid' -> leerlingen creëren scenario's waarin rechten en plichten ongelijk verdeeld zijn (bijvoorbeeld een lesring die ongelijk behandeld wordt). Leerlingen betreden en presenteren een korte Engelse dialoog waarin ze deze situaties verkennen en oplossingen bespreken.
- Gender(on)gelijkheid -> door het doen van verschillende onderzoeken leren de leerlingen hoe het staat met gender(on)gelijkheid in de wereld.
- Activistische poster -> De leerlingen leren door het maken van protest-posters uiting te geven aan maatschappelijke betrokkenheid, slimmende bewustwording van wat er in zijn naaste omgeving speelt.
- Interview: 'Fixing an Unfair System' -> leerlingen maken interviewvragen waarmee ze iemand interviewen over ongelijkheid ten aanzien van toegang tot werk, onderwijs, en gezondheidszorg.
- Oprichten politieke partij en schrijven verkiezingsprogramma -> De leerlingen maken kennis met het Nederlandse kiesstelsel en de verschillende politieke stromingen.
- Sociale ongelijkheid -> behandelen van de verschillen tussen kansrijke en kansarme gezinnen en welke gevolgen dit kan hebben ja voor maatschappelijke punten.
- 'Verzonnen' 'Hoe gelukkig ben jij?' -> Leerlingen interviewen diverse mensen over 'geluk' en maken hierbij foto's. In welke mate zijn geld en de ruimtelijke omgeving van invloed op hoe gelukkig mensen zich voelen?
- Beloningsbeleid -> hoe zorgt het minimumloon voor een basisinkomen voor iedereen en hoe kunnen bedrijven een eerlijk beloningsbeleid voeren?
- Berijke en vrije handel? -> Leerlingen leren of dit bestaat. Wie worden er beter en wie worden er de dupe van handelsafspraken? Maar ook: was is slartrade en waarom is dit nodig?
- Speech Writing - 'Equality for a Better World' -> leerlingen schrijven en presenteren in tweetalen een speech in het Engels over een internationaal probleem met ongelijkheid (bijv. mensenrechten, armoede, discriminatie).
- Bezoek aan Den Haag -> leerlingen leren en ervaren hoe ons parlementaire stelsel in de praktijk werkt.
- Rechtbank bezoek -> De leerlingen leren hierdoor het rechtstelsel en de rol van de rechterlijke macht in de samenleving beter te begrijpen.

Bij het vak...

- LO
- Engels
- Wiskunde
- Engels
- Maaktab
- Kunst
- Engels
- Geschiedenis
- Maatschappijleer
- Aardrijkskunde
- Economie
- Engels
- Geschiedenis
- MASK

Pijler 2: Afwijzen van discriminatie

We werken aan de kerndoelen: maatschappelijke vraagstukken en maatschappelijke- en democratische betrokkenheid.

We leren...

- Jaar 1**
*situaties te benoemen waarin er sprake is van ongelijkheid of discriminatie, en te beschrijven wat je kunt doen om ongelijkheid te verminderen in onze eigen omgeving.
- Jaar 2**
*ongelijkheid- en discriminatiesituaties in onze omgeving te herkennen, deze kritisch te beoordelen en concrete stappen te bedenken en uit te voeren om bij te dragen aan een gelijkwaardiger omgeving, bijvoorbeeld via projecten op school of in hun buurt.
- Jaar 3**
*praktische strategieën te bedenken en uit te voeren om discriminatie tegen te gaan, zoals het organiseren van bewustwordingscampagnes, het deelnemen aan maatschappelijke projecten of het voorstellen van initiatieven binnen de schoolgemeenschap.
*te reflecteren op de impact van onze acties en suggesties te doen voor verbetering.
- Jaar 4**
*actief deel te nemen aan maatschappelijke debatten en initiatieven die gericht zijn op het bestrijden van discriminatie.
*om te analyseren hoe kritische burgers te evalueren en bij te dragen aan projecten op lokaal of globaal niveau, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk, het organiseren van evenementen, of het lobbyen voor beleid dat discriminatie afwijst.
*kritisch te reflecteren op onze eigen impact en op de effectiviteit van maatschappelijke acties.

Dat doen we door...

- Rolewisseling -> leerlingen vervullen verschillende rollen zoals schiedrechter, coach, speler. Ongescht geschied van vaardigheid.
- Brainstorm: "Spot the Problem" -> leerlingen bespreken situaties van ongelijkheid of discriminatie in hun eigen omgeving in groepjes met elkaar.
- Opracht 'Portrait' -> leerlingen leren door kleuren te mengen hoe je diverse tinten huidskleur kan maken, en beseften dat er niet 1 kleur 'huidskleur' is. Er wordt gesproken over verschillende soorten huidskleur en uiterlijk.
- Debate on Equality -> leerlingen voeren een debat over stellingen als: "Everyone should be treated the same regardless of background" of "Discrimination is not a problem at our school."
- Activistische poster -> De leerlingen leren door het maken van protest-posters uiting te geven aan maatschappelijke betrokkenheid, slimmende bewustwording van wat er in zijn naaste omgeving speelt.
- Peer Education -> leerlingen informeren hun klasgenoten over verschillende vormen van discriminatie, wat de gevolgen ervan zijn en wat ze kunnen doen om discriminatie tegen te gaan.
- FO discriminatie -> De leerlingen maken een praktische opdracht waarbij ze moeten nadenken over hoe we discriminatie kunnen tegengaan en bewustwording kunnen creëren bij ons op school.
- Toegang tot financiële middelen: Bespreken hoe bepaalde groepen moeilijker toegang krijgen tot leningen of hypotheek en de impact daarvan.
- Global Awareness Campaign -> leerlingen ontwerpen een actuele 'Global Awareness Campaign' over discriminatie, gericht op sociale media of andere kanalen.
- Gentles Amnesty -> Les over etnisch profileren.

Bij het vak...

- LO
- Engels
- Kunst
- Engels
- Kunst
- Engels
- Maak
- Economie
- Engels
- MASK

Pijler 3: Verdraagzaamheid

We werken aan de kerndoelen: democratische waarden, democratische betrokkenheid en schoolcultuur.

We leren...

- Jaar 1**
*uit te leggen wat verdraagzaamheid betekent en voorbeelden te geven van hoe je verdraagzaam kunt zijn tegenover mensen met verschillende meningen, overtuigingen of achtergronden.
*situaties te herkennen waarin verdraagzaamheid belangrijk is, en verschillen te benoemen tussen verdraagzaam en oververdraagzaam gedrag in ons eigen leven, bijvoorbeeld in de klas of bij vrienden.
*hoe we in dagelijkse situaties op een verdraagzame manier kunnen reageren, bijvoorbeeld door naar anderen te luisteren zonder te oordelen en respectvol om te gaan met meningsverschillen.
- Jaar 2**
*situaties te analyseren waarin verdraagzaam of oververdraagzaam gedrag voorkomt. Ook kunnen we aangeven welke effecten deze gedragingen hebben op groepsdynamiek en sociale relaties, en hoe oververdraagzaamheid kan leiden tot onnodige uitsluiting.
*uit te leggen waarom verdraagzaamheid belangrijk is in een diverse samenleving en voorbeelden te geven van situaties waarin verdraagzaamheid een positieve invloed heeft op het samenleven in verschillende contexten, zoals op school, in de buurt, en online.
- Jaar 3**
*actief deel te nemen aan groepsactiviteiten waarin verdraagzaamheid wordt gestimuleerd, bijvoorbeeld door respectvol om te gaan met meningsverschillen en anderen aan te moedigen hetzelfde te doen.
*voorstellen te doen om een verdraagzamer sfeer te creëren binnen onze sociale kringen of op school.
- Jaar 4**
*in complexere sociale situaties, zoals bij condities of groepsdruk, effectief te handelen om verdraagzaamheid te bevorderen. We kunnen strategieën ontwikkelen en toepassen om meningsverschillen op een respectvolle manier op te lossen en kunnen anderen begeleiden in het stimuleren van een

Dat doen we door...

- Verdraagzaamheid Brainstorm -> In groepjes bedenken leerlingen voorbeelden van verdraagzaam gedrag en oververdraagzaam gedrag. Ze delen hun voorbeelden met de klas.
- Globeland -> leerlingen besturen hun eigen land en nemen beslissingen die raken aan diverse economische, sociale, maatschappelijke- en mondiale thema's.
- Procenten opgeven over actuele verkiezingen (bv van USA of NL) -> bespreken betekenis uitslagen.
- Situations Analysis and Group Discussion -> leerlingen analyseren in groepjes verschillende situaties waarin verdraagzaam of oververdraagzaam gedrag voorkomt. Ze bespreken de effecten van deze gedragingen op groepsdynamiek.
- Activistische poster -> De leerlingen leren door het maken van protest-posters uiting te geven aan maatschappelijke betrokkenheid, slimmende bewustwording van wat er in zijn naaste omgeving speelt.
- Debate on Tolerance -> een debat organiseren waarbij leerlingen in teams van twee of drie hun mening verdedigen over een controverseeel. Ze leren argumenten op een respectvolle manier, luisteren naar tegenargumenten, en moedigen anderen aan om hetzelfde te doen.
- Dialogoog -> Tijdens dit project gaan de islamitische leerlingen van leerjaar 3 van onze school in gesprek met leerlingen van een christelijke school en een joodse school.
- Oprichten politieke partij en schrijven verkiezingsprogramma -> De leerlingen maken kennis met het Nederlandse kiesstelsel en de verschillende politieke stromingen.
- Consumentenkeuze: Leerlingen leren hoe diversiteit in de samenleving zorgt voor een breed aanbod van producten en diensten (bijvoorbeeld wereldkeuken, kleding of festivals).
- Reflectie-oefeningen -> leerlingen reflecteren op hun eigen gedrag in sociale situaties via een groepsdiscussie. Vragen die gesteld en beantwoord kunnen worden: 'Wanneer heb je laatst een omlijst gemaakt? Hoe heb je het opgelost? Hoe zou je je gedrag kunnen aanpassen om een verdraagzamer omgeving te creëren? Was zijn de gevolgen van jouw gedrag voor anderen in een groep? Etc.
- Bezoek aan Den Haag -> leerlingen leren en ervaren hoe ons parlementaire stelsel in de praktijk werkt.

Bij het vak...

- Engels
- Mentories
- Wiskunde
- Engels
- Kunst
- Engels
- Maatschappijleer
- Geschiedenis
- Economie/ E&O
- Engels
- Geschiedenis

Pijler 4: Begrip voor anderen en anders denkenden

We werken aan de kerndoelen: diversiteit, maatschappelijke en democratische betrokkenheid en maatschappelijke vraagstukken.

We leren...

Jaar 1
*uit te leggen hoe mensen van elkaar kunnen verschillen (zoals in achtergrond, cultuur, geslacht, interesses) en laten zien hoe je op een respectvolle manier met die verschillen om kunt gaan.

Jaar 2
*te analyseren hoe verschillen tussen mensen (zoals cultuur, geloof, genderidentiteit, seksuele voorkeur) bijdragen aan een diverse samenleving. We kunnen actief bijdragen aan gesprekken waarin respectvol omgegaan wordt met deze verschillen en conflicten vermijden of oplossen door begrip te tonen voor anderen.

Jaar 3
*complex maatschappelijke kwesties zoals discriminatie, stereotypering en vooroordelen te bespreken en ons eigen standpunt hierover te onderbouwen.

Jaar 4
*ook gevoelige en complexe kwesties zoals gendergelijkheid, raciale ongelijkheid, of religieuze diversiteit te bespreken en hierover ons eigen standpunt in te nemen en te onderbouwen. We kunnen empathisch reageren op meningen die verschillen van onze eigen mening en strategische oplossingen aandragen voor conflicten die voortkomen uit ongelijkheid.
*ook te reflecteren op onze eigen rol in het bevorderen van gelijkwaardigheid in communicatie en samenwerking met anderen in een diverse samenleving.

Dat doen we door...

Mentoruur -> systematische aandacht voor groepsvormingsprocessen en omgangsvormen met speciale aandacht voor mentale gezondheid, het tegengaan van pesten en discriminatie en respect voor andere religies en seksuele diversiteit. Project: anti-pest workshop.
DIWWZ - Dit is wie wij zijn -> de leerlingen gaan aan de slag met het thema "wie ben ik". Door zichzelf en elkaar te meten en geboortedata en andere kenmerken te vergelijken, leren ze over zichzelf en de anderen om hen heen.

Actuele cijfers over de wereld -> Bij het onderwerp grote getallen gaan de leerlingen aan de slag met realistische cijfers. In deze lessen wordt betekenis gegeven aan cijfers over thema's als consumptie, gezondheid, milieu, honger en gezondheid.

Gender(on)gelijkheid -> door het doen van verschillende onderzoeken leren de leerlingen hoe het staat met gender(on)gelijkheid in de wereld.
Acroym -> een teamsport waarbij samenwerking, vertrouwen en respect centraal staan.

Wat Maakt Jou Uniek? -> Leerlingen schrijven drie dingen op die hen uniek maken (bijv. hobby's, afkomst, familie, cultuur), en wat hen verbindt met anderen. Daarna delen ze wat ze van elkaar geleerd hebben over de verschillen en overeenkomsten met de klas.

Mentoruur -> systematische aandacht voor groepsvormingsprocessen en omgangsvormen met speciale aandacht voor mentale gezondheid, het tegengaan van pesten en discriminatie en respect voor andere religies en seksuele diversiteit. Project: cyberpesten.
Actuele cijfers over de wereld -> Bij het onderwerp grote getallen gaan de leerlingen aan de slag met realistische cijfers. In deze lessen wordt betekenis gegeven aan cijfers over thema's als consumptie, gezondheid, milieu, honger en gezondheid.

Wat Betekent Respect voor Jou? -> Leerlingen leggen in 2-3 zinnen uit wat respect voor hen betekent. Ze geven daarna een voorbeeld van hoe ze respect toonden voor iemand met een andere mening, achtergrond of cultuur. Ze delen dit met de klas achteraf.

Maken van een activistische poster in Lino. De leerlingen leren door het maken van protest-posters uiting te geven aan maatschappelijke betrokkenheid, alimede bewustwording van wat er in zijn naaste omgeving speelt.

Actuele cijfers over de wereld -> Bij het onderwerp grote getallen gaan de leerlingen aan de slag met realistische cijfers. In deze lessen wordt betekenis gegeven aan cijfers over thema's als consumptie, gezondheid, milieu, honger en gezondheid.

De invloed van sociale media -> leerlingen denken na over hoe sociale media vooroordelen kunnen versterken of verminderen.

Tentoonstelling 'Hoe gelukkig ben jij?' -> leerlingen interviewen diverse mensen over 'geluk' en maken hierbij foto's. In welke mate zijn geluk en de ruimtelijke omgeving van invloed op hoe gelukkig mensen zich voelen?

Een territoriaal conflict -> leerlingen doen onderzoek naar de achtergronden van een zelfgekozen territoriaal conflict.

De Tweede Wereldoorlog en actuele omstandigheden -> De onderwerpen vrijheid, discriminatie/ racisme en vrijheid van meningsuiting/ persvrijheid versus censuur worden behandeld.

Theater workshop-Headspace -> voorstelling over identiteit en beeldvorming, inleven in een ander en jezelf kunnen zijn, en hoe doe je dat? Ze leren dat elk persoon uniek is.

Zelfportret onder zelf -> De leerlingen worden zich bewust van hun eigen identiteit, en kunnen middels een portret daar uiting aan geven. Ze leren dat elk persoon uniek is.

Klassen gesprekken -> regelmatig terugkerende dialoog over onderwerpen zoals discriminatie, vooroordelen en stereotypering. De leerlingen leren niet alleen een standpunt in te nemen, maar ook hoe ze dit standpunt kunnen onderbouwen.

Invloed van globalisering op economische keuzes -> uitleggen hoe economische systemen in verschillende landen, met name in ontwikkelingslanden, functioneren en hoe historische en huidige verschillen invloed hebben op onze beslissingen.

Rij ofise & support leren de leerlingen hoe je gastvrij handelt, hoe je jezelf zakelijk presenteert en omgaat met normen en waarden en verschillende culturen.

Bevorderen van gelijkheid -> in groepjes bespreken leerlingen hoe gelijkheid bevorderd kan worden op school of in een gemeenschap. Focus op gendergelijkheid, raciale gelijkheid en religieuze diversiteit.

De Tweede Wereldoorlog en andere conflicten uit de recente geschiedenis -> De onderwerpen vrijheid, discriminatie/ racisme en vrijheid van meningsuiting/ persvrijheid versus censuur worden behandeld.

Maatschappelijke analyse -> leerlingen analyseren verschillende maatschappelijke vraagstukken vanuit vier invalshoeken. De leerlingen moeten nadenken over oplossingen, een standpunt innemen en deze onderbouwen.

Debat -> Leerlingen voeren een debat over een stelling die door de docent is opgesteld. Ze leren stellingen te verdedigen waar zij het niet mee eens zijn.

Rente -> leerlingen leren over verschillende geloven/culturen en de gedachten over het ontvangen en betalen van rente.

Bij het vak...

Mentories

Wiskunde

Wiskunde

Maaklab

LO

Engels

Mentories

Wiskunde

Engels

Kunst

Wiskunde

Engels

Aardrijkskunde

Aardrijkskunde

Geschiedenis

Kunst

Kunst

Maatschappijleer

Economie

E&O

Engels

Geschiedenis

Maatschappijleer

Nederlands

Economie

Pijler 5: verantwoordelijkheidsbesef

We werken aan de kerndoelen: democratische waarden en schoolcultuur.

We leren...

Jaar 1
*uit te leggen wat het betekent om verantwoordelijkheid te nemen voor ons eigen gedrag, zowel op school als thuis. We kunnen voorbeelden geven van situaties waarin we verantwoordelijk zijn voor onze eigen keuzes en acties.
*korte termijn afspraken na te komen en het hebben taken op tijd af.
*te beschrijven hoe ons gedrag invloed heeft op anderen, bijvoorbeeld in groepsopdrachten of tijdens samenwerking. We begrijpen dat verantwoordelijkheid nemen bijdraagt aan vertrouwen.

Jaar 2
*uit te leggen hoe verantwoordelijkheid nemen verschildt afhankelijk van de situatie, bijvoorbeeld thuis, op school, of bij buitenschoolse activiteiten. We kunnen voorbeelden geven van hoe verantwoordelijkheid nemen ons helpt om zelfstandig te worden en het vertrouwen van anderen te winnen.
*hoe we verantwoordelijk omgaan met langetermijnplannen, zoals schoolprojecten of taken die meer tijd vergen. We kunnen zelfstandig onze tijd plannen en afspraken maken om hun doelen te halen.

Jaar 3
*te reflecteren op onze rol binnen groepsopdrachten en begrijpen hoe ons eigen verantwoordelijkheidsbesef bijdraagt aan het succes van de groep. We kunnen situaties bespreken waarin het nemen van verantwoordelijkheid voor eigen taken het teamwerk versterkt of waarin gebrek aan verantwoordelijkheid tot problemen leidde.
*steeds meer verantwoordelijkheid te nemen voor ons eigen leerproces, bijvoorbeeld door steeds meer zelfstandig te plannen, prioriteiten te stellen en proactief hulp te vragen wanneer nodig.

Jaar 4
*hoe we verantwoordelijkheid nemen voor ons eigen leerproces, bijvoorbeeld door zelfstandig te plannen, prioriteiten te stellen en proactief hulp te vragen wanneer nodig. We begrijpen hoe deze vaardigheden ons voorbereiden op vaders studie of werk, en kunnen reflecteren op hoe we onze verantwoordelijkheid hiertoe kunnen vergroten.

Dat doen we door...

Project 'Digitale Veiligheid: omgaan met sociale media' -> leerlingen ontdekken en leggen uit hoe je op een veilige manier gebruik kunt maken van verschillende sociale mediaplatforms en hoe je zelf verantwoordelijk bent voor je gedrag daarop.

Verantwoordelijkheid in een scenario -> leerlingen krijgen een scenario (bijv. 'Je bent te laat voor de les' of 'Je hebt je groepswerk niet op tijd af'). Leerlingen bespreken in groepjes wat de verantwoordelijke keuzes zou zijn en waarom.

Diverse projecten maaklab -> In ieder project moeten leerlingen samenwerken aan een gemeenschappelijke opdracht. Zij leren plannen, overleggen, afspraken nakomen en reflecteren op eigen werk en dat van anderen.

Zorg dragen voor eigen en elkaars werk en omgeving -> leerlingen leren netjes te werken, hun eigen en geleende spullen netjes op te ruimen en de werktafel en het lokaal goed achter te laten voor de nieuwe leerlingen. Ook leren ze elkaar te helpen. Ze leren samen verantwoordelijk te zijn voor een goede werktafel.

Hulpverlenen tijdens turnondelen -> elpers zorgen voor veiligheid en volgen afspraken, terwijl de uitvoerders leren vertrouwen op hun ondersteuning. Deze samenwerking bevordert een veilige en respectvolle groepsafre.

Verantwoordelijkheid in verschillende situaties -> leerlingen krijgen drie situaties (thuis, op school, buitenschoolse activiteit) en ze gaan kort uitleggen hoe verantwoordelijkheid in die situaties verschildt. Ze schrijven daarna in 2-3 zinnen hoe verantwoordelijkheid hen helpt zelfstandig te worden en vertrouwen te winnen.

Diverse projecten maaklab -> In ieder project moeten leerlingen samenwerken aan een gemeenschappelijke opdracht. Zij leren plannen, overleggen, afspraken nakomen en reflecteren op eigen werk en dat van anderen.

Plastic soup en Fast Fashion -> leerlingen leren over hun rol en mogelijkheden als consument en het besef dat hierin keuze's gemaakt kunnen worden die impact hebben op de wereld als geheel.

Zorg dragen voor eigen en elkaars werk en omgeving -> leerlingen leren netjes te werken, hun eigen en geleende spullen netjes op te ruimen en de werktafel en het lokaal goed achter te laten voor de nieuwe leerlingen. Ook leren ze elkaar te helpen. Ze leren samen verantwoordelijk te zijn voor een goede werktafel.

Zelfstandig een spel opstarten en op gang houden -> leerlingen leren verantwoordelijkheid nemen voor organisatie, samenwerking en groepsdynamiek. Ze maken afspraken, bewaken de regels, lossen problemen op en zorgen dat iedereen betrokken blijft.

Maandplanning -> leerlingen maken een maandplanning voor hun schoolwerk, inclusief hun prioriteiten, deadlines en een plan om hulp te vragen als dat nodig is. Aan het einde van de maand reflecteren ze op hun planning: 'Was ging goed? Was kan beter? Hoe heeft het plannen geholpen om verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces?'

De leerlingen kunnen verantwoordelijkheid dragen over de spullen waar ze mee mogen werken, en kunnen hun werktafel en spullen die gebruikt zijn netjes opruimen.

Maatschappelijke Kosten -> leerlingen leren over maatschappelijke opbrengst en maatschappelijke kosten.
Persoonlijke financiën en schulden -> leerlingen leren omgaan met geld door te budgetteren en nadenken over de gevolgen van overconsumptie en lenen of uitlenen.

Duurzaam ondernemen -> leerlingen leren hoe bedrijven hun verantwoordelijkheid kunnen nemen door milieuvriendelijk te produceren.
Consumptiegedrag -> leerlingen leren hoe individuele keuzes (zoals vervuiling of impuls aankopen) impact hebben op de samenleving en het milieu.

Ondernemen -> leerlingen starten een eigen onderneming en leren wat daar allemaal bij komt kijken.

Presentatie 'Ben regio in Frankrijk' -> leerlingen leren taken verdelen, onderwerpen onderzoeken en uitwerken. Samen presenteren zij het resultaat. Leerlingen leren hierdoor verantwoordelijkheid nemen voor een eigen deel van de presentatie.

Zelf begeleiden -> De leerlingen versorgen zelfstandig een les voor hun eigen klas.

Planning maken -> Langetermijndoelen -> leerlingen maken een gedetailleerde planning voor een groot schoolproject (schooltrip) of een ander langetermijndoel (bijvoorbeeld voorbereiding voor een eindexamen, carrièreplanning). Ze moeten prioriteiten stellen, deadlines aangeven, en aangeven wanneer ze hulp gaan vragen of ondersteuning nodig hebben.

Staatsinrichting en de grondrechten -> De onderwerpen vrijheid, discriminatie/ racisme en vrijheid van meningsuiting/ persvrijheid versus

Bij het vak...

MYI

Engels

Maaklab

Kunst

LO

Engels

Maaklab

Maaklab

Kunst

LO

Engels

Kunst

Economie

E&O

Frans

LO

Engels

Geschiedenis

Burgerschap is van ons allemaal!

Bijlage 2: Voorbeelden van de gegeven toelichting bij de priorisering van de basiswaarden door het personeel van de school

Gelijkwaardigheid

Als je beseft dat andere even belangrijk zijn als jijzelf, dan kijk je anders naar alle andere waarden: dan ben je tegen discriminatie, luister je naar anderen (heb je vrijheid van meningsuiting en alsnog respecteer je wat anderen zeggen en zijn. Jij bent dus tolerant naar andere toe, etc).

Niet iedereen krijgt gelijkwaardige kansen als het gaat om school en carrière, wat kun je doen om jouw kansen te benutten?

Gelijkwaardigheid omdat de leerlingen moeten leren dat alle mensen gelijk zijn en zij ze gelijk moeten behandelen.

Vanuit geloof of opvoeding is dit helaas nog niet altijd het geval.

Ik denk dat het een thema is waar veel leerlingen wel een gevoel bij hebben. Ze kunnen het gevoel hebben onrechtvaardig/ niet gelijkwaardig behandeld te worden.

Juist op onze school heel belangrijk dat wij dit ook uitdragen en dat de leerlingen zien en horen wat dit inhoudt en hopelijk ook het meenemen in hun dagelijkse normen en waarden.

Burgerschapswaarde gelijkwaardigheid is cruciaal in een school; zo voelt elke leerling zich gerespecteerd en gewaardeerd ongeacht hun achtergrond. Dit bereidt leerlingen voor op een samenleving waar iedereen gelijke kansen heeft.

Afwijzen van discriminatie

Helaas zie je tegenwoordig dat er meer gediscrimineerd wordt. Rechtste partijen vormen de meerderheid anno 2024?

Belangrijk want je moet hier altijd tegenin gaan en zorgen dat het ook niet plaatsvindt in de school en klas.

Het is belangrijk, om te leren dat iedereen gelijk is. Wat kun je doen als je het ergens niet mee eens bent, hoe toch respectvol blijven. Wat is discriminatie, wat betekent dit voor jezelf?

Alle soorten discriminatie moeten kenbaar gemaakt worden, omdat leerlingen er ook buiten school vaak mee te maken zullen krijgen helaas.

Hangt ook samen met gelijkwaardigheid. Dit is art 1 van de grondwet, hier is onze democratie op gebaseerd. Als je ziet wat er nu in de samenleving gebeurt met de grote conflicten in de wereld. Focus zou moeten liggen op hoe je respectvol met elkaar kunt leven ook als je andere ideeën hebt.

Leerlingen maken snel discriminerende opmerkingen naar elkaar als grapje, maar zien niet in dat het kwetsend kan zijn.

De school kent het veel leerlingen met een buitenlandse komaf. De leerlingen moeten leren hoe zij kunnen handelen als zij te maken krijgen met discriminatie of iemand in de omgeving, zodat zij juist kunnen handelen en zichzelf niet verder in de problemen werken.

Verdraagzaamheid

Kinderen moeten leren dat mensen soms dingen zeggen die ze niet willen horen. Bij dit leren hoort dat ze daarop niet altijd moeten reageren, maar dat ze een vervelende opmerking van zich af kunnen laten glijden. Er heerst nog veel onverdraagzaamheid jegens bepaalde groepen mensen binnen de maatschappij.

Verdraagzaamheid is de sleutel tot geluk en vooruitgang.

Ik vind dat je buiten je eigen denkwijze ook ook andere denkwijzen zijn van gelijke waarde.

Leerlingen moeten leren op de juiste manieren hun grenzen aan te geven en juist leren handelen wanneer iemand over de grenzen gaat.

Het accepteren van andere verschillende meningen en ideeën is zeker van belang voor onze leerlingen. Momenteel kunnen niet alle leerlingen een andere mening accepteren. Zeker op onderdelen zoals seksualiteit, feminisme en racisme. Een goede burger kan een mening uiten en met een andere mening waar hij of zij niet mee eens is wel accepteren. Leerlingen moeten leren om met verschillen in de klas/bevolking om te gaan. Ze hoeven deze verschillen niet eigen te maken, maar moeten wel kunnen verdragen dat deze er zijn en iedereen recht heeft op zijn manier van leven, zolang dit geen schade toebrengt aan een ander.

Verantwoordelijkheidsbesef

Het is belangrijk, om de leerlingen te leren wat dit inhoudt, wat levert het je op, op welke manier hebben we allemaal een aandeel in iets?

De vraag "hoe zou jij dit kunnen oplossen?" mag vaker gesteld worden aan de leerlingen, zodat ze dit hopelijk aan zichzelf gaan vragen op de lange termijn. De generatie van nu lijkt vanuit huis ook veel mee te krijgen dat het niet de schuld van de leerling is.

Veel mensen hebben het altijd over hun rechten en die kennen ze maar al te goed, echter heeft iedereen de verantwoordelijkheid zijn haar bijdrage te leveren aan de samenleving zodat het goed loopt.

Ik merk dat de leerlingen helemaal niet beseffen dat zij bijna adolescenten zijn en hún verantwoordelijk moeten nemen in het leven. Veel weten ook niet wat ze na de middelbare school willen gaan doen en daar moet meer aandacht aan moeten worden besteed.

Ik vind het wel belangrijk iedereen moet zijn steentje bijdragen in de maatschappij (indien dit verwacht kan worden met oog op beperkingen).

Stimuleert actieve deelname aan samenleving, voedt het gevoel dat je erbij hoort, activeert. Leerlingen moeten leren om verantwoordelijkheid te nemen voor hun daden en keuzes en de consequenties die eraan verbonden zijn. Ze zijn een onderdeel van de samenleving en moeten hun verantwoordelijkheden leren/weten. Dit is essentieel voor een goed functionerende samenleving.

Begrip voor anderen

Een fijne samenleving met elkaar, op school positieve sfeer, iedereen is anders en mag anders zijn, niemand is hetzelfde, achtergrond, opvoeding, speelt allemaal een rol.

Evenals verdraagzaamheid is begrip voor anderen een belangrijke waarde voor een respectvolle omgang met anderen.

Het begrijpen van een ander is het begin van het respecteren van anderen. Als men begrip ontwikkelt voor het verschillend zijn zal respect en verdraagzaamheid makkelijker tot ontwikkeling komen.

Een goede samenleving begint in mijn opzicht met begrip en empathie. Wanneer je vanuit een ander perspectief leert te kijken kan je ook sneller tot oplossingen komen. Vanuit leerlingen wordt er vaak vanuit hun perspectief gesproken, dus hier is nog groei in mogelijk. Belangrijk we leven in een multi culturele wereld en ook onze leerlingpopulatie is daar een afspiegeling van.

Belangrijk omdat zonder begrip voor anderen een maatschappij gemakkelijk gaat verharderen en het bevordert ook verdraagzaamheid.

Bijlage 3: Poster VO Raad 'Burgerschap kun je leren!'. Waaraan valt te denken bij burgerschapsonderwijs?

BURGERSCHAP KUN JE LEREN!

DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT

MAATSCHAPPELIJK HANDELEN

Aan de slag met burgerschapsonderwijs? Kijk op www.vo-raad.nl/versterkingburgerschap